

Opinia Prezesa
Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
nr 77/2020 z dnia 16 października 2020 r.
o projekcie programu polityki zdrowotnej pn. „Program profilaktyki
zdrowotnej w zakresie szczepień przeciw meningokokom
w Gminie Góra Kalwaria”

Po zapoznaniu się z opinią Rady Przejrzystości pozytywnie opiniuję projekt programu polityki zdrowotnej „Program profilaktyki zdrowotnej w zakresie szczepień przeciw meningokokom w Gminie Góra Kalwaria” pod warunkiem uwzględnienia poniższych uwag.

Uzasadnienie

Przedstawiony projekt programu polityki zdrowotnej dzięki swoim założeniom może stanowić wartość dodaną do obecnie funkcjonujących świadczeń gwarantowanych. Populacja docelowa programu, jak również zaplanowane interwencje określono zgodnie z wytycznymi. Należy jednak dopracować niektóre elementy programu, aby jego realizacja była jak najwyższej jakości. Poniżej przedstawiono główne uwagi do projektu w odniesieniu do jego poszczególnych elementów:

- Zaproponowany w projekcie cel główny należy przeformułować tak, aby zawierał wartość, do której należy dążyć wraz z argumentacją jej wyboru. Cele szczegółowe również wymagają prawidłowego zdefiniowania wraz z wartościami docelowymi oraz właściwym uzasadnieniem. W projekcie nie przedstawiono również odpowiednio sprecyzowanych mierników do wszystkich celów szczegółowych. Należy zatem zdefiniować mierniki efektywności tak, by odnosiły się bezpośrednio do celów programu.
- Przedstawione w treści projektu zapisy dotyczące liczebności populacji docelowej są niespójne, co wymaga korekty. Ponadto w projekcie nie przedstawiono kryteriów wykluczenia z programu, co również należy uzupełnić.
- Z uwagi na niewielką liczbę wskaźników dotyczących oceny efektywności programu, kompleksowa ewaluacja działań może być utrudniona. Doprecyzowania wymaga także zaplanowana ocena zgłaszalności do programu.
- W budżecie odniesiono się do kosztów organizacji programu, w tym monitorowania działań, przy czym nie wskazano, w jaki sposób będą one finansowane, co warto doprecyzować.

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest projekt programu polityki zdrowotnej z zakresu profilaktyki zakażeń meningokokowych w populacji dzieci w Gminie Góra Kalwaria. Program ma być realizowany w latach 2021-2024. Całkowity koszt realizacji planowanych działań oszacowano na 202 880 zł.

Ocena projektu programu polityki zdrowotnej

Znaczenie problemu zdrowotnego

Projekt programu odnosi się do istotnego i dokładnie opisanego w literaturze problemu zdrowotnego, jakim są zakażenia bakteriami meningokokowymi. W treści projektu wskazano,

że meningokoki, inaczej dwoinki zapalenia opon mózgowych, są to bakterie należące do gatunku *Neisseria meningitidis*. Zaznaczono, że występuje wiele grup serologicznych meningokoków, jednak do tych o szczególnej inwazyjności zalicza się oznaczenie symbolami: A, B, C, Y i W-135. Opisano także drogi zakażenia, przebieg choroby i leczenie oraz następstwa choroby.

Opiniowany projekt wpisuje się w następujący priorytet: „zwiększenie skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom, w tym przeciwdziałanie skutkom nieprawidłowej antybiotykoterapii”, należący do priorytetów zdrowotnych wymienionych w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dn. 27 lutego 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 469).

W treści projektu odniesiono się do danych światowych, ogólnopolskich i regionalnych dotyczących zapadalności na inwazyjną chorobę meningokokową (IChM). Wskazano, że według danych KOROUN, w latach 2010-2019 w Polsce było do 70% przypadków zachorowań na IChM wywołanych przez meningokoki z serogrupy B. W latach 2015-2019 zapadalność na IChM wynosiła we wszystkich grupach wiekowych 43/100 tys., w grupie 0-11 m.: 10,80/100 tys., w grupie nastolatków 10-19 lat: 0,44/100 tys.

Ponadto zgodnie z danymi KORUN można wskazać, że najwyższą zapadalnością na IChM we wszystkich grupach wiekowych w 2019 r. charakteryzowało się woj. lubuskie (0,69/100 tys.), natomiast najniższy wskaźnik występował w woj. podkarpackim (0,23/100 tys.). Woj. mazowieckie znajdowało się na 5. miejscu z wartością 0,48/100 tys.

Cele i efekty programu

Głównym założeniem przedstawionego programu jest „zmniejszenie i obniżenie zachorowań na choroby wywołane zakażeniami bakterią z gatunku *Neisseria Meningitidis* poprzez przeprowadzenie edukacji zdrowotnej oraz szczepień”. Warto wskazać, że cel główny powinien być wyraźnie zdefiniowany i precyzyjnie (w odniesieniu do planowanego czasu) wytyczony, a jego osiągnięcie powinno stanowić potwierdzenie skuteczności zaplanowanych działań. W przypadku celu głównego nie określono wartości docelowej, jaką zamierza się osiągnąć, co wymaga uzupełnienia.

W treści programu wskazano także 5 celów szczegółowych:

- 1) „edukacja młodzieży z terenu gminy w zakresie profilaktyki chorób wywołanych przez meningokoki”,
- 2) „zaktywizowanie środowisk szkolnych (nauczyciele, pracownicy medyczni) do działań edukacyjnych w przedmiotowym zakresie”,
- 3) „promowanie szczepień ochronnych jako skutecznej profilaktyki przeciwdziałania chorobom”,
- 4) „rzetelne i skuteczne informowanie mieszkańców o prowadzonych szczepieniach ochronnych”,
- 5) „wprowadzenie monitorowania jakości udzielanych świadczeń”.

Należy podkreślić, że wszystkie założenia szczegółowe programu zostały sformułowane w sposób nieprawidłowy, w postaci działań, a nie rezultatów jakie zamierza się osiągnąć w wyniku realizacji programu. Nie przedstawiono również wartości docelowych i uzasadnień dla zaproponowanych celów szczegółowych. Powyższe kwestie wymagają doprecyzowania.

W projekcie programu zaproponowano 5 mierników efektywności:

- 1) „liczba zaszczepionych dzieci w porównaniu z wartościami wynikającymi z harmonogramu akcji i zakładanej populacji docelowej (monitoring: raporty roczne)”,
- 2) „liczba rozpoznania nowych infekcji meningokokowych (dane z Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Piasecznie)”,
- 3) „rejestr hospitalizacji i wizyt ambulatoryjnych z powodu zakażeń meningokokowych wśród dzieci w kolejnych latach trwania programu oraz po jego zakończeniu”,
- 4) „liczba zgód na udział w programie i ich ewentualne zmiany w porównaniu z liczebnością populacji docelowej”,

- 5) „ocena jakości udzielonych świadczeń poprzez prowadzenie nadzoru przez koordynatora programu”.

Należy zaznaczyć, że mierniki powinny umożliwiać obiektywną i precyzyjną ocenę stopnia realizacji wyznaczonych celów oraz powinny być istotnym odzwierciedleniem zdarzeń lub faktów występujących w danym programie, wyrażonych w odpowiednich jednostkach miary. Wskaźniki nr 1 i 2 nie odnoszą się do celów programu, jednak mogą zostać wykorzystane podczas monitorowania. Natomiast wskaźnik nr 3 odnosi się do założenia głównego. Należy także przygotować narzędzie do oceny efektywności prowadzonych akcji edukacyjno-informacyjnych, np. w formie pre- i post-testu.

Wobec powyższych uwag część programu dotycząca celu głównego, celów szczegółowych oraz mierników efektywności wymaga korekty.

Populacja docelowa

Populację docelową programu stanowią 13-letnie dzieci uczące się w gminnych szkołach, zamieszkujące Miasto i Gminę Góra Kalwaria. W punkcie projektu dotyczącym kosztów wskazano liczbę dzieci z poszczególnych roczników oraz liczbę zakwalifikowanych (80% populacji docelowej) do programu w poszczególnych latach: 2021 r. – 292, 2022 r. – 352, 2023 r. – 314, 2024 r. – 310. Łącznie programem ma zostać objęte 1 268 osób. Należy jednak zaznaczyć, że w projekcie pojawiają się niespójne zapisy co do liczby adresatów programu, gdyż w innej części wskazano, że „program czteroletni obejmie 1 427 osób”, co nie jest zgodne z założeniami dotyczącymi kosztów i wymaga korekty.

Podstawowe kryteria włączenia do programu obejmują: posiadanie statusu mieszkańca gminy oraz wyrażenie przez rodzica/opiekuna prawnego chęci udziału w akcji szczepień wraz z podaniem numeru kontaktowego. W projekcie nie uwzględniono opisu kryteriów wykluczenia, co należy uzupełnić.

Większość zagranicznych rekomendacji podkreśla wyższą immunogenność i potencjał uzyskania odporności populacyjnej wśród szczepionek skoniugowanych, szczególnie w populacji poniżej 2 roku życia. Szczepienia ochronne przeciwko meningokokom zalecane są przede wszystkim w populacji niemowląt. W przypadku populacji młodych dorosłych oraz młodzieży również zaleca się szczepienia ochronne, pomimo faktu, że wartości ochronne ustępują w przybliżeniu po 1 roku od zastosowania 1 dawki (ATAGI 2018, ACIP 2016, ACIP 2015, PHAC 2015, NACI/CIC 2014, STIKO 2014, JCVI 2014, ATAGI 2014, ACIP 2013, FEMS 2007). Dolna granica wieku w przypadku młodzieży w dostępnych rekomendacjach uwzględniających tę subpopulację, różni się w zależności od organizacji i wynosi odpowiednio: 11 lat (AAP 2014), 15 lat (CDC 2019, ATAGI 2018, ACIP 2016, AAP 2014, ATAGI 2014, ACIP 2013) oraz 16 lat (CDC 2019, AAP 2016, ACIP 2016, ACIP 2015, AAP 2014). Z kolei górną granicę wieku dla młodzieży określono jedynie w dwóch publikacjach i wyniosła ona 19 lat (ATAGI 2018, ATAGI 2014).

Zgodnie z Komunikatem Głównego Inspektora Sanitarnego w sprawie Programu Szczepień Ochronnych (PSO) na rok 2020 szczepienia przeciwko meningokokom nie są finansowane ze środków publicznych, ale są zalecane do stosowania u:

- niemowląt od ukończenia 2. miesiąca życia,
- dzieci i dorosłych narażonych na ryzyko inwazyjnej choroby meningokokowej (...),
- dzieci i dorosłych z wrodzonymi niedoborami odporności (...),
- dzieci w wieku od ukończenia 2. miesiąca życia z grup ryzyka zaburzeń odporności oraz szczególnie narażonych na zachorowanie nastolatków i osób powyżej 65. roku życia.

W związku powyższymi informacjami, można stwierdzić, że populacja wybrana w projekcie ocenianego programu znajduje odzwierciedlenie w części rekomendacji klinicznych.

Interwencja

W ramach realizacji programu zaplanowano wykonanie szczepień ochronnych przeciw *Neisseria meningitidis* typu A, C, W-135 i Y oraz działania promocyjno-edukacyjne.

W programie jako preferowaną szczepionkę wskazano produkt Nimenrix ze względu na zakres (A, C, W-135 i Y) oraz immunogenność. Jednocześnie w projekcie zaznaczono, że w programie zastosowanie będą miały produkty lecznicze, które są zarejestrowane i dopuszczone do obrotu na terenie RP, rekomendowane w wytycznych ogólnopolskich oraz zatwierdzone przez właściwe gremia naukowe m.in. Polskie Towarzystwo Wakcynologii i Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne.

Szczepienia poprzedzone będą lekarskim badaniem kwalifikacyjnym, którego celem będzie wykluczenie przeciwwskazań do wykonania szczepienia nie później niż 24 godziny przed infekcją.

Zgodnie z ChPL Nimenrix niemowlętom w wieku od 6 miesięcy, dzieciom, młodzieży i dorosłym należy podać jedną dawkę 0,5 ml.

Zgodnie z zaleceniami PSO na 2020 rok, wskazane jest stosowanie następujących szczepionek:

- Szczepionka rekombinowana (rDNA), monowalentna złożona, adsorbowana, przeciw serogrupie B;
- Szczepionka skoniugowana monowalentna przeciw serogrupie C;
- Szczepionka skoniugowana, czterowalentna przeciw serogrupom A, C, W-135, Y;
- Szczepionka nieskoniugowana (polisacharydowa), przeciw serogrupom A, C – dzieciom od ukończenia 2 roku życia i dorosłym.

Zgodnie z treścią projektu przez cały czas trwania programu prowadzona będzie akcja edukacyjna. Działania edukacyjne będą skierowane do mieszkańców Gminy Góra Kalwaria, a w szczególności do rodziców/opiekunów prawnych dzieci. Podczas akcji edukacyjnej będą przekazywane informacje dotyczące programu i skuteczności metod zapobiegania zachorowaniom na choroby spowodowane przez bakterie *Neisseria meningitidis*. Informacje będą rozpowszechniane na terenie Gminy poprzez plakaty informujące o realizacji programu i propagujące szczepienia oraz bezpłatne wykonanie szczepienia.

Podsumowując, interwencje zaplanowane w ramach programu są zgodne z wytycznymi klinicznymi zatem ich przeprowadzenie należy uznać za zasadne.

Monitorowanie i ewaluacja

Projekt programu zakłada przeprowadzenie jego monitorowania i ewaluacji. Należy podkreślić, że monitorowanie jest procesem zbierania danych o realizacji programów polityki zdrowotnej i służy kontrolowaniu ich przebiegu i postępów. Proces ten uzasadnia modyfikacje, które wspierają realizację celów programu. Ewaluacja jest natomiast analizą danych z programu polityki zdrowotnej, realizowaną w celu oceny efektów prowadzonych działań.

Ocena zgłaszalności do programu ma opierać się na porównaniu danych dotyczących liczby szczepień z wartościami liczbowymi wynikającymi z harmonogramu akcji i zakładanej populacji docelowej. Ocena realizacji będzie możliwa na podstawie miesięcznych oraz rocznych raportów okresowych. Analizie poddana zostanie liczba zgód na udział w programie. Zmiana liczby zgód w kolejnych latach będzie odzwierciedleniem skuteczności działań informacyjnych oraz świadomości społeczeństwa w zakresie znaczenia szczepień ochronnych. W punkcie dotyczącym mierników efektywności przedstawiono wskaźniki, które mogą zostać zastosowane podczas monitorowania, m.in. „liczba zaszczepionych dzieci w porównaniu z wartościami wynikającymi z harmonogramu akcji i zakładanej populacji docelowej (monitoring: raporty roczne)”, „liczba zgód na udział w programie i ich ewentualne zmiany w porównaniu z liczebnością populacji docelowej”. Ocena zgłaszalności powinna także obejmować liczbę osób niezakwalifikowanych do programu, liczbę osób, które nie zostały zaszczepione z powodu przeciwwskazań lekarskich oraz liczbę osób, które zrezygnowały z udziału w programie ze wskazaniem przyczyn.

W zakresie oceny jakości świadczeń zaplanowano przeprowadzenie anonimowej ankiety oraz analizę zgłaszanych uwag i poziomu zadowolenia świadczonych usług medycznych, co należy uznać za zasadne.

W ramach ewaluacji ma zostać przeprowadzona analiza: statystyk zapadalności i umieralności na inwazyjną chorobę meningokokową, współczynnika hospitalizacji z powodu zachorowań (obliczonego na podstawie danych uzyskanych od realizatorów programu w porównaniu do stanu sprzed wprowadzenia działań w ramach programu), frekwencji, liczby osób szczepionych w populacji objętej programem oraz przewidywanej liczby zachorowań, które mogłyby zostać wywołane przez meningokoki. Ewaluacja programu powinna opierać się na porównaniu stanu sprzed wprowadzenia działań w ramach programu, a stanem po jego zakończeniu, co zostało uwzględnione w projekcie. Jednak biorąc pod uwagę niewielką liczbę zaplanowanych wskaźników ewaluacyjnych kompleksowa ocena efektywności podjętych działań może okazać się utrudniona.

Warunki realizacji

Projekt zawiera zdawkowy opis etapów i działań podejmowanych w ramach programu. Wskazano, że realizator programu zostanie wybrany w drodze konkursu ofert, co jest zgodne z obowiązującymi wymogami prawnymi. Warunki realizacji PPZ dotyczące personelu, wyposażenia i warunków lokalowych przedstawiono w sposób zdawkowy. Odniesiono się do sposobu zakończenia udziału w programie.

Przedstawiony w projekcie koszt całkowity programu oszacowano na 202 880 zł. Koszt jednostkowy świadczenia określono na 160 zł (w tym: koszt szczepionki – 155 zł, koszt przeprowadzenia akcji edukacyjnej – 5 zł). Zgodnie z treścią projektu w zaplanowanym budżecie uwzględniono także koszty organizacyjne, w tym monitorowania programu, przy czym nie wskazano ich wysokości.

Program będzie finansowany w całości z budżetu Gminy Góra Kalwaria.

Wnioski z oceny technologii medycznej przeprowadzonej przez Agencję

Problem zdrowotny

Zakażenie meningokokowe jest wywoływane przez bakterie - dwoinki zapalenia opon mózgowo rdzeniowych, zwane z łac. *Neisseria meningitidis*. Meningokoki występują w jamie nosowo gardłowej u zdrowych osób (tzw. nosicieli), nie powodując żadnych dolegliwości ani objawów. Do zakażenia dochodzi na skutek kontaktu podatnej osoby z bezobjawowym nosicielem lub osobą chorą. Przenoszenie meningokoków odbywa się zazwyczaj drogą kropelkową bądź przez kontakt bezpośredni. Okres wylęgania choroby wynosi od 2 do 10 dni, przeciętnie 3-4 dni.

Na zakażenie meningokokami narażeni są wszyscy, niezależnie od płci czy wieku. Najczęściej chorują dzieci w wieku od 3 miesięcy do 1 roku życia. Wiele przypadków choroby występuje też u dzieci w wieku do 5 lat oraz nastolatków i młodych dorosłych w wieku 16-21 lat. Zakażenia meningokokowe występują na ogół sporadycznie, ale niekiedy bakterie te mogą wywoływać ogniska epidemiczne lub epidemie.

Meningokoki są najczęściej przyczyną zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych lub sepsy (posocznicy), określanymi wspólnie mianem inwazyjnej choroby meningokokowej. Mogą wywołać również, ale stosunkowo rzadko zapalenie płuc, ucha środkowego, osierdza, wsierdza, itd.

Alternatywne świadczenia

Obecnie szczepienia przeciwko meningokokom nie są finansowane ze środków publicznych, brak jest zatem świadczenia alternatywnego.

Ocena technologii medycznej

Zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia wskazują na konieczność włączenia szczepień p/meningokokom do powszechnych programów szczepień, szczególnie w krajach o wysokiej częstości występowania zakażeń meningokokowych (>2-10 przypadków/100 tys. osób rocznie) i w grupach podwyższonego ryzyka wystąpienia inwazyjnej choroby meningokokowej.

Włączając programy szczepień w danym kraju należy brać pod uwagę sytuację epidemiologiczną, narodowe priorytety zdrowotne oraz sytuację ekonomiczną kraju. W Polsce szczepienia p/meningokokom zalecane są przede wszystkim: niemowlętom powyżej 2 miesiąca życia, dzieciom i osobom dorosłym narażonym na ryzyko inwazyjnej choroby meningokokowej, dzieciom od 2 miesiąca życia z grup ryzyka zaburzeń odporności (wymienionych w PSO 2015) oraz szczególnie narażonym na zachorowanie nastolatkom i osobom powyżej 65 roku życia. Zarówno szczepionkę skoniugowaną p/MenC, jak i szczepionkę białkową p/MenB zaleca się osobom powyżej 2 m. ż., natomiast szczepionkę polisacharydową w populacji powyżej 2 roku życia i wśród osób dorosłych. Stosowanie szczepionki czterowalentnej MCV4 nadal zaleca się: osobom, które podróżują do krajów, w których częste jest występowanie meningokoków grup A, Y oraz W135 oraz osobom, które miały bliski kontakt z przypadkami zakażenia meningokokami grup A, Y oraz W135 powyżej 2 roku życia.

Wprowadzenie rutynowych szczepień p/MenC w Wielkiej Brytanii, w przedziale czasu 1998-2008 zredukowało liczbę zachorowań na IChM o blisko 97%. Szacowana efektywność szczepionek wahała się w granicach 93-100%. Udowodniono również wpływ szczepionek na zmniejszenie nosicielstwa meningokoków grupy C. Skuteczność szczepionki przeciwko nosicielstwu oszacowano na 75% (95% CI, 23–92%). Zgodnie z Conterno i wsp. (2010) we wszystkich badaniach dotyczących szczepionek MCC obserwowano wysokie miana przeciwciał, u 97–100% niemowląt SBA $\geq$ 8.

Bezpieczeństwo stosowania szczepionek MCC zostało potwierdzone w odnalezionych badaniach oraz w opinii eksperckiej. Podkreśla się, że zaszczepienie przeciwko meningokokom nie generuje poważnych konsekwencji zdrowotnych. Najczęstszymi powikłaniami są gorączka, drażliwość (szczególnie u małych dzieci), zaczerwienienie w miejscu podania szczepionki oraz czasami bóle głowy, wymioty oraz bóle mięśniowe.

W odnalezionych publikacjach ekonomicznych zaznacza się, że szczepienia rutynowe niemowląt mogą być skutecznym i opłacalnym działaniem prewencyjnym, ale przy niskiej cenie szczepionki. Z kolei, połączenie szczepienia niemowląt z nastolatkami może przynieść wymierne skutki w obniżeniu zachorowań na IChM, w perspektywie długoterminowej. Analiza ekonomiczna Christensen z 2013 r. wskazuje, że koszt szczepionki w powszechnych strategiach szczepień musiałby wynosić ok. 9 funtów za dawkę, aby tego typu strategie były efektywne kosztowo (<£30,000 za QALY).

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, opiniuję, jak na wstępie

Tryb wydania opinii

Opinię wydano na podstawie art. 48a ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. z 2020 r., poz. 1398), z uwzględnieniem raportu nr: OT.441.95.2020 „Program profilaktyki zdrowotnej w zakresie szczepień przeciw meningokokom w Gminie Góra Kalwaria” realizowany przez: Gminę Góra Kalwaria, Warszawa, październik 2020; Aneksu „Programy profilaktyki zakażeń meningokokowych – wspólne podstawy oceny” z listopada 2015 r. oraz Opinii Rady Przejrzystości nr 271/2020 z dnia 12 października 2020 roku o projekcie programu „Program profilaktyki zdrowotnej w zakresie szczepień przeciw meningokokom w Gminie Góra Kalwaria”.